

Ба Шурои диссертатсионии 6D.KOA-48-и назди
Муассисаи давлатии таълимии «Донишгоҳи
давлатии Бохтар ба номи Носири Хусрав»
(735140, ш. Бохтар, кӯчаи Айнӣ 67)

ТАҚРИЗИ

муқарризи расмӣ ба диссертатсияи Фурқати Сикандари Қаландар дар мавзуи «Методикаи таълими графикаи компютерӣ бо истифода аз амсиласозии математикӣ ҳангоми оmodасозии мутахассисони босалоҳият» барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои педагогӣ аз рӯи ихтисоси 13.00.08.01. – Назария ва методикаи фанҳои дақиқ (информатика).

Асосгузори сулҳу Ваҳдати миллӣ – Пешвои миллат, Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон дар Паёми худ ба Маҷлиси Олии Тоҷикистон таҳаввулотӣ ҷиддиро, ки дар ҷомеаи рӯи меҳнат, таъкид карда, чунин зикр намуда буд: «Оид ба тарбияи насли наврас суҳан карда, набояд фаромӯш кард, ки онҳо бояд дар мактабҳои таҳсил кунанд, ки бо таҷҳизотҳои муосир муҷаҳҳаз, аз ҷумла, компютерҳо ва воситаҳои иттилоотиро дошта бошанд».

Яке аз масъалаҳои муҳиме, ки аз ҳаёти педагогии муассисаҳои таҳсилоти олии Ҷумҳурии Тоҷикистон вобастагии калон дорад, дар асоси Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи маориф», «Стратегияи миллии рушди маорифи Ҷумҳурии Тоҷикистон то соли 2020», «Барномаи рушди фанҳои табиатшиносӣ, риёзӣю техникаи барои солҳои 2010-2020», «Барномаи рушди инноватсионии Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2011-2020», «Бистсолаи омӯзиш ва рушди фанҳои табиатшиносӣ, дақиқ ва риёзӣ дар соҳаи илму маориф дар солҳои 2020-2040» тарбия намудани мутахассисони касбӣ ва донандаи насли имрӯза, донандаи технологияҳои инноватсионӣ дар муассисаҳои таҳсилоти олии кишвар барои ҷомеаи муосири иттилоотӣ мебошад.

Низоми кунунӣ ё анъанавии таълим аз нигоҳи ташкили раванди таълим низоми синфӣ-дарсӣ буда, тибқи он мазмуну мундариҷаи дарс тавассути методҳои тавзеҳию аёнӣ амалӣ гардонида мешавад. Дар ин низом фаъолияти таълимӣ дар раванди дарс пурра аз тарафи омӯзгор идора карда мешавад. Ӯ донишро дар шакли тайёр ба хонандагон пешниҳод менамояд. Хонандагон бошанд онро қабул ва бозгӯӣ мекунанд. Дар интиҳои соли хониш омӯзгор натиҷаҳои таълими фанро арзёбӣ намуда, дараҷаи азҳудкунии ҳар як

хонандаро дар алохидагӣ месанҷад ва оид ба гузаронидан ё нагузаронидани онҳо ба синфи болоӣ қарор қабул мекунад. Китоби дарсӣ дар ин низом асосан барои иҷрои вазифаҳои хонагии хонандагон хизмат мерасонад. Мафҳумҳои «соли таҳсил», «рузи дарсӣ», «ҷадвали дарсҳо», «танаффуси байни дарсҳо» ва «таътил» нишондиҳандаҳои асосии низоми синфӣ-дарсӣ ба ҳисоб мераванд.

Муносибати нави таълимӣ ба салоҳиятнокии ҳам хонандагону ҳам омӯзгорон нигаронида шуда, «муносибати босалоҳият дар таҳсилот» номгузорӣ гардидааст. Муносибати мазкур ҷаҳолнокӣ, мустақилият ва озодии академии хонандагонро роҷеъ ба интиҳоби маводи таълимӣ ва азҳудкунии мавзӯи дарс таъмин намуда, мавқеи назоратии омӯзгорро ҷаҳолтар мегардонад ва хонандагону омӯзгоронро ба истифодаи методҳои ҷаҳолтару самарабахштарии таълимӣ ҳидоят мекунад.

Ҳадафи асосии таҳқиқоти диссертатсионӣ аз пешкаш намудани раванди омодамоии умумикасбии донишҷӯёни зинаи бакалавриати муассисаҳои таҳсилоти касбӣ дар таълими графикаи компютерӣ рабт дошта, аз мубрамияти мавзӯи таҳқиқот шаҳодат медиҳад.

Аҳамияти назариявӣ ва амалии таҳқиқот:

- дар давоми таҳқиқот мафҳуми «графикаи компютерӣ», «методикаи таълими графикаи компютерӣ» ва «методикаи амсиласозии таълим» аниқ ва мушаххас қарда шуд;
- методикаи амсиласозии таълими графикаи компютерӣ ба донишҷӯёни МТОК таҳия қарда шуд;
- усулҳо, воситаҳо, шаклҳо ва маҷмуи шартҳои педагогии асоснокӣ он ба амалӣ гардондани бозёфтҳои он ва тавсияҳо ба беҳтар намудани процесси таълими графикаи компютерӣ ба донишҷӯёни МТОК нигаронида шудаанд.

Таъмини таълимӣ ва методӣ аз ҷанни «графикаи компютерӣ ва амсиласозии компютерӣ», дастурҳои методӣ барои донишҷӯёни шӯъбаи рӯзона ва фосилавӣ, модульҳо барои сатҳи асосӣ ва олии таҳсилот, вариантҳои супоришҳои назоратӣ, семинар, системаи рейтингии баҳодиҳии қори донишҷӯён, дастури методӣ оид ба ташкили намоиши рӯнамои ҷамъбасти донишҷӯён дар доираи рӯзҳои илмии донишҷӯён, озмунҳои солонаи донишҷӯёни МТОК оид ба технологияи иттилоотиро метавон анҷом дод.

Маҷмуи меъёрҳо ва нишондодҳои натиҷанокии омодамоии умумикасбии донишҷӯёни зинаи бакалавриат бо истифодаи НИКТ муайян қарда шудааст, ки бар асоси таҷзияи дастовардҳои инфиродии таҳсилоти

онҳо ва фарогирандаи меъёрҳои ангежавӣ-арзёбӣ, когнитивӣ ва технологияи онҳо сурат гирифта, имкон медиҳанд дар санҷидашавандагон дараҷаи муташаққилияти донишҳо ва малакаҳои умумикасбӣ арзёбӣ гарданд ва тасаввуроти пурра ва васеъгардонандаи назариявӣ дар соҳаи назорати педагогӣ касб карда шавад.

- дар раванди таълими Донишкадаи технология ва менеҷменти инноватсионии шаҳри Кӯлоб чараёни омодамоии умумикасбии донишҷӯёни зинаи бакалавриат бо истифодаи НИКТ сурат гирифтааст;
- нақшаи коркардшудаи НИКТ дар натиҷаи ҷомеиятии он метавонад дар муассисаҳои таҳсилоти олии касбӣ барои дигар фанҳои силсилаи умумикасбӣ истифода гардад;
- НИКТ ва дастури таълимӣ-методӣ оид ба кор бо он метавонанд дар раванди омодамоии умумикасбии донишҷӯён ва муҳассилин дар муассисаҳои таҳсилоти касбии дараҷа ва зинаҳои гуногун истифода гарданд.

Ҳадафи озмоиш – санҷидани самаранокии истифодаи НИКТ барои афзоиши дараҷаи дониш ва малакаҳои умумикасбӣ барои донишҷӯёни зинаи бакалавриат нисбати шароитҳо ва вимаҷаҳои қору амалқарди муассисаҳои таҳсилоти олии касбӣ мебошад.

Дар рафти эксперимент чунин проблема ҳал гашт: ҷӣ гуна ихтилофи байни талаботҳои афзояндаи байни самарабахшии технологияҳои таълим ва муҷаҳҳазии ноқифояи омӯзгор ва донишҷӯ васоити таълимӣ заифтар қардонида шавад.

Предмети озмоиш – фаъолияти таълимии донишҷӯён-бақалаврҳо, аз қумла, тайёри оид ба фанну предмет ва истифодаи амалии иттилооти дарёфтшаванда. Одатан, 30-40%-и вақти умумии тайёриро ташқил қарда, дар вақти аз машғулиятҳои аудиторӣ қориг иҷро қарда мешавад.

Фарзияи эксперимент аз он иборат аст, қи истифодаи НИКТ, қи дар асоси Web-сохтор қорқард шудааст, ба афзоиши дараҷаи омодагии умумикасбии бақалаврҳо (тайёри, таълимӣ, эҷодӣ) ва фаъолқандии идроксию маърифатӣ мусоидат меқунад.

Марқилаи ташаққули қори омӯзгорро аллақай аз рӯи технологияи инноватсионӣ аз қихати хронологӣ дар як вақту қамон солҳои 2019-2023-ро фаро гирифта, қимни дигар шароитҳои тағйирнаёбанда низ ифода меёбад. Озмоиш дар Донишкадаи технология ва менеҷменти инноватсионӣ дар шаҳри Кӯлоб аз рӯи ихтисосҳои равияи 1-40010202 (Низом ва технологияҳои иттилоотӣ дар иқтисодиёт), 1-400101 (Таъминоти барномавии технологияҳои

иттилоотӣ), 1-400102 (Технология ва низоми иттилоотӣ дар энергетика), 1-74060501 (Таъмини энергетикӣ-кишоварзӣ (аз рӯи самтҳо) гузаронида шуд. Ҳамин тариқ, усули интихобнамудаи мо чихати гузаронидани тадқиқоти озмоишӣ аз фарзияю эҳтимолияте сар мезанад, ки дар рафти озмоиш фақат як ивазшаванда иваз мешавад, дар мавриду ҳолати мо – ин технологияи таълим зимни доимияти тамоми боқимондаҳо мебошад.

Дарк кардан – ин дараҷаи донишҳои порча-порча ва лаҳзавӣ, самтнокию тамоюлӣ мебошанд. Мушкилоту мураккабҳои фаровоне дар донишҷӯён мавҷуд мебошад, ки дар ҷудонамоии унсурҳои сохтори донишҳо зохир мешаванд (асосан, фақат ба мафҳум ишора мекунад). Мушкилоте мавҷуд мебошанд, ки дар муқаррар кардани алоқаҳо байни унсурҳои донишҳо зохир мешаванд.

Шарҳу баён – ин дараҷаи низомнокии предметӣ мебошад. Донишҷӯён дар ҷудонамоии мушкилот зимни ҷудонамоии унсурҳои сохторӣ проблема надоранд: метавонанд алоқамандии байниҳамдигарии унсурҳои донишҳоро дар доираи ҳам бахши алоҳида ва ҳам тамоми курси предмети таълимӣ муқаррар намоянд.

Истифодабарӣ – ин дараҷаи низомнокии байнипредметии донишҳо ҳаст, яъне мавҷудияти малақаҳои иҷрои амалиёти махсус. Донишҷӯён ғояҳои асосиро аз худ мекунад, мафҳумҳо ва қонунмандии предметро сарфаҳм мекунанд, унсурҳои пешбари донишҳо ва навъҳои алоқаро байни онҳо ба тариқи муътамад ишора менамоянд, алоқаҳои дохилӣ ва байнипредметиро ҷудо менамоянд.

Натиҷаҳои озмоиш ва шакли пешниҳоди онҳо. Маълумотҳои эксперименталӣ, ки дар гурӯҳҳои назоратии ГН-1 ва ГН-2 ба даст омаданд, аммо дар гурӯҳҳои озмоишии ГО-1 ва ГО-2 – нишон дода шудаанд.

Натиҷаҳои эксперимент самаранокии шароитҳои педагогиро тасдиқ карданд, ки барои афзоиши дараҷаи донишу малақаҳои донишҷӯён-бакалаврҳо дар мисоли ҳамин фанну предмет мусоидат мекунад.

Ҳадафи асосии тадқиқоти диссертатсионӣ раванди омодамоии умумикасбии донишҷӯёни зинаи бакалавриати муассисаҳои таҳсилоти касбӣ дар таълими графикаи компютерӣ, мебошад.

Саҳми шахсии докт. Натиҷаҳо ва муҳтавои асосии нашршудаи диссертатсия, ки ба ҳимоя пешниҳод гардидаанд, таҳияи муқаррароти пешбарии тадқиқот, методикаи амсиласозии компютерӣ дар таълими графикаи компютерӣ ба донишҷӯёни МТОК, гузаронидани корҳои таҷрибавӣ

ва ҷустуҷӯӣ оид ба ин масъала, ба даст овардани умумияти назариявӣ ва шарҳ додани маълумотҳои таҷрибавӣ сахми шахсии муаллифро муаррифи менамоянд. Натиҷаҳои бадастовардаи муҳаққиқ бо бутунияти сохтори диссертатсия таъйид гашта, дар шакли алоқаҳои байниҳамдигарӣ сурат гирифта, дар доираи тақиқоти назариявӣ ва амсиласозихо, коркардҳои оморӣ, математикӣ ва компютерӣ сахми босазо метавонанд. Нуқтаҳои асосии илмӣ ва хулосаҳои диссертасионӣ ба воситаи усули амсиласозии компютерӣ дар шакли маҷмуи барномаҳои таҳияшуда асоснок ва тасдиқ гардидаанд.

Навгониҳои илмӣ тадқиқот:

1. Методикаи амсиласозии компютерӣ дар таълими графикаи компютерӣ ба донишҷӯёни МТОК, ки омодагии мутахассиси ояндаро ба талаботи муосири бозори меҳнат ташаккул медиҳад, бо хусусияти муносибати сатҳҳои ҳавасмандӣ-мақсаднок, аксиологӣ, фаъолият-процессуалӣ, рефлексивӣ-баҳогузори муайян карда мешавад.
2. Амсилаи таҳияшудаи методикаи таълими графикаи компютерӣ ба донишҷӯёни МТОК, ки бо равишҳои ба шахсият нигаронидашуда ва салоҳиятдорӣ ва принсипҳои дидактикии аёнӣ, хусусияти илмӣ ва индивидуалӣ доштан танзим карда мешавад, дар ҳолати иҷро шудани маҷмуи шартҳои педагогии зерин амал мекунад:
 - тамоюли раванди таълим ба афзалиятҳои инфиродии донишҷӯён бо таваҷҷуҳ ба азхудкунии усулҳои умумӣ аз ҷониби донишҷӯён ва ҳалли мушкилоти касбӣ;
 - таҳияи таъминоти таълимӣ ва методиҳои фанҳои графикаи компютерӣ дар асоси «шабакаи методӣ», ки мантики омӯзишро инъикос менамояд;
 - маводи таълимӣ имкон медиҳад, ки тартибот дар ташкилот нигоҳ дошта шавад, фаъолияти таълимӣ бо роҳи муқоисаи унсурҳои таълимӣ ҳамчун воҳидҳои сохтори мазмуни предмет ва ҷузъҳои таркибии фаъолияти таълимӣ сурат гирад.

Аҳамияти назариявӣ ва амалии тадқиқот. Таъмини таълимӣ ва методӣ аз фанҳои «графикаи компютерӣ ва амсиласозии компютерӣ», дастурҳои методӣ барои донишҷӯёни шӯъбаи рӯзона ва фосилавӣ, модулҳо барои сатҳи асосӣ ва олии таҳсилот, вариантҳои супоришҳои назоратӣ, семинар, системаи рейтингӣ баҳодихии қори донишҷӯён, дастури методӣ оид ба ташкили намоиши рӯнамои ҷамъбасти донишҷӯён дар доираи рӯзҳои илмӣ

донишҷӯён, озмунҳои солонаи донишҷӯёни МТОК оид ба технологияи иттилоотиро метавонанчом дод.

Натиҷаҳои дар диссертатсия ба даст оварда шуда, ба дастовардҳои олимони соҳаи методикаи таълим ва информатика дар саросари ҷаҳон тақия мекунад. Аз ин равия дар диссертатсия масъалаҳои зерин мавриди баррасӣ қарор дода шудааст: нақши технологияҳои мултимедиаӣ дар баланд бардоштани сифати таълим; таҳлили асосҳои методи ҷараёни таълим дар ҷаҳорҷӯбаи истифода аз технологияҳои мултимедиаӣ; мутобиқати вазифаҳои гузошташуда бо методҳои таҳқиқот; иштироки диссертант дар иҷрои қорҳои таҷрибаӣ; нишон додан ва собит намудани бартариати методикаи таълими мултимедиаӣ; асосноккунии асосҳои методи ҷараёни таълим, натиҷаи озмоишҳои педагогӣ.

Бо баробари муваффақиятҳо дар рисола каме норасоӣҳо низ ба назар мерасанд. Ба сифати эрод чанд нуқтаро таъкид қардан ба манфиати қор хоҳад буд:

1. Дар саҳифаи 156 қорбурди рйзномасозии PowerPoint ҳамчун системаи идоракунии таълим дар марҳилаҳои гуногуни машғулият, ҳавасмандкунии ва ташаккули завқи маърифатӣ, баланд бардоштани фарҳанги донишҷӯён бо мисоли «Графики функцияҳои сеченақаро аз рӯи ифодаҳои додашудаи зерин тасвир намоед» пешниҳод қарда шудааст. Агар хуб мешуд диссертант дар ҳамин ҷой низ мисолҳо ва масъалаҳои гуногунро аз фанни графикаи компютери бо истифода аз амсиласозии математики пешниҳод мекарданд.
2. Методикаи амалигардони татбиқи амсиласозии математикии масъалаҳои таълими графикаи компютери дар қори илми мазқур ва автореферат оварда шудааст. Агар хуб мешуд методикаи амалигардони татбиқи графикаи компютери бо истифода аз амсиласозии компютери масъалаҳои таълимиро низ пешниҳод менамуданд.
3. Дар рисолаи диссертатсионӣ дастрас намудани донишҷӯён бо маводҳои электронӣ тавсия дода шудааст. Қадом воситаҳои дастрас намудани онҳо дар раванди таълим афзал ҳисобида мешавад фаҳмо шарҳ дода нашудааст?
4. Новобаста аз он, ки меъёри забони адаби ва услуби баёни маводи илмӣ-таҳқиқотӣ ба меъёрҳои забони адабии ҳозираи тоҷик тибқи талабот мебошад вале баъзе ҳатоғҳои имлои, услубӣ ва техникаӣ дар рисола ба назар мерасад. Эродҳои зикршуда ҷузъӣ ва ислоҳпазир буда, ба арзиши

илмӣ-назариявӣ ва амалии диссертатсия таъсири манфӣ намерасонанд.

Дар охир, хулоса кардан мумкин аст, ки натиҷаҳои кори илмии тадқиқоти Фурқати Сикандари Қаландар мухтавои асосии соҳаҳои тадқиқоти диссертатсионӣ ба мазмуни бандҳои шиносномаи ихтисоси 13.00.08.01. – Назария ва методикаи фанҳои дақиқ (информатика) пурра мувофиқ буда, бо назардошти хусусиятҳои соҳавии илмҳои педагогика, методикаи таълими информатика ба таҳлили назариявӣ ва амалии робитаҳои системавӣ ва қонуниятҳои коркарду қорбурди объектҳои мураккаби тадқиқотӣ – системаҳои таҳсилотию иттилоотӣ ва маҳзанҳои маълумот, ки бо истифода аз усулҳои муосири коркарди иттилоот ба асосноккунии назариявии ташкили методӣ дар шароити муосири Ҷумҳурии Тоҷикистон ва болобарии самаранокии идоракунии сифати таълим бахшида шудааст.

Натиҷаҳои илмии тадқиқотӣ бо пайвандҳои байниҳамдигарии худ ва ягонагии дохилии диссертатсия шакл гирифта, дар доираи назарияи педагогика ва методикаи таълиму тарбия насли ояндаи кишвар, ки фарогири масъалаи муносибати босалоҳият дар таҳсилот ва санҷиши объективонаи дониши донишҷӯён мебошанд, дар рушди методикаи таълими информатика саҳми босазо гузошта метавонанд.

Тасдиқи асоснокии нуқтаҳои калидии илмӣ ва хулосаҳои диссертатсионӣ бар пояи методологияи таҳлили системавӣ, консепсияи илмии ташхиси компютерӣ, технологияҳои амсиласозию барномасозӣ, усулҳои назарӣ ва амалии мутобиқ ба мавзӯ, мақсад, вазифаҳои тадқиқот ва натиҷаи озмоишҳои педагогӣ устуворона пойбарҷо буда, пойгоҳи асоснокӣ ва муътамадии мазмуну мундариҷаи диссертатсияро хулосаву тавсияҳои дар он шаклгирифта, натиҷаҳои илмии бо истифода аз усулҳои санҷидашудаи педагогӣ бадастомада, бозътимодӣ ва миқдори кифояи таҷрибаҳои педагогӣ, муқоисаи онҳо бо сарчашмаҳои маълум, озмоишҳо, арзёбии натиҷаҳо дар конференсияҳо, семинарҳои илмӣ, вебинарҳо ва нашри маводи илмии тадқиқот ташкил додаанд.

Дар матни диссертатсия маводи муаллифони дигар ва ҳиссаи ҳаммуаллифон танҳо тавассути истинодоварӣ истифода гардидааст. Дар диссертатсия ягон маълумоти сирри давлатидошта ё иттилооте, ки паҳнкунии он тибқи қонунгузори Ҷумҳурии Тоҷикистон манъ аст, мавриди истифода қарор нагирифтааст. Автореферат ва натиҷаҳои илмӣ бо эътимоди кофӣ мухтавои тадқиқоти гузаронидашуда ва дарунмояи асосии диссертатсияро инъикос мекунанд.

Ҳамин тарик, диссертатсияи Фурқати Сикандари Қаландар дар мавзӯи «Методикаи таълими графикаи компютерӣ бо истифода аз амсиласозии математикӣ ҳангоми оmodасозии мутахассисони босалоҳият» ба талаботи «Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ ва унвонҳои илмӣ», ки бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30-юми июни соли 2021, таҳти №267 ба тасвиб расидааст, ҷавобгӯ буда, дар маҷмӯъ, метавон иброз намуд, ки довталаб барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои педагогӣ аз рӯи ихтисоси 13.00.08.01. – Назария ва методикаи фанҳои дақиқ (информатика), сазовор мебошад.

Такриздиханда:

номзади илмҳои педагогӣ, муаллими
калони кафедраи мошинҳои ҳисоббарор,
системаҳо ва шабакаҳои
Донишгоҳи миллии Тоҷикистон

Восидов Ш.Ю.

Суроға: 734025, Ҷумҳурии Тоҷикистон,
ш. Душанбе, Ҳиёбони Рӯдакӣ, 17.
Тел: (+992) 917-23-29-18;
E-mail: shamsiddinnnn@mail.ru

Имзои Восидов Ш.Ю.-ро тасдиқ мекунам:
Сардори РК ва КМ ДМТ

Тавкиев Э.Ш.

06.09.2023